

NGSBA Archaeology

כרך 2 - 2013

המכון למקרא ועתיקות ע"ש נלסון גליק
היברו יוניון קולג' - מכון למדעי היהדות

י.ג. ארכיאולוגיה חוזית בע"מ

עורך ראשי: **דוד אילן**

חברי המערכת:

יהודה גוברין, יורק רוון, יפעת טהרני

רכז המערכת: **קון הריוט**

תרגום: **ניסים גולדינג-מאיר וקון הריוט**

עריכה: **דוד אילן, קון הריוט ודפנה שטראוס** (עברית)

מפות וגרפיקה: **קון הריוט**

סדר ועיצוב: **אנה הייט**

דפוס: **גרפוס פרינט**

© 2013 המכון למקרא ולעתיקות ע"ש נלסון גליק – היברו יוניון קולג'
רח' דוד המלך 13, ירושלים 94101

ISSN 2227-9008

צילומי עטיפה: מאתר החפירות בצור נתן

עטיפה אנגלית: משמאל: כלי זואומורפי וצמידי ברונזה בקבר מתקופת הברזל (עמ' 26–27, 44–45).

במרכז: המחצבה, ובה קבר מתקופת הברזל (עמ' 53–57).

מימין: חותם מתקופת הברזל (עמ' 32–33).

עטיפה עברית: ממצאים מן הקבר מתקופת הברזל.

תוכן העניינים

קברים מן התקופה הביזנטית באונו (אור יהודה) – 2009 *5
 לבנה צפניה-זיאס וניסים גולדינג-מאיר

חפירות בקיבוץ אייל-2012:
 מחצבות, קירות ומערה מהתקופה העות'מאנית *27
 גדעון סולימני

החלק האנגלי

דברי תודה 3
 מפה 6

חלק 1

חפירות בצור נתן – 2011: קבר מתקופת הברזל,
 מחצבה מהתקופה הביזנטית ושרידים אחרים 9
 סרגי אלון, קון הרייט ועוז ורונר

פרק 1: הקדמה 10
 הקבר מתקופת הברזל:

פרק 2: תיאור הקבר מתקופת הברזל (שלב 1) 13
פרק 3: שרידים אנתרופולוגיים 17
 ורד אשד

פרק 4: כלי חרס 21
 סרגי אלון, גונר להמן, ועוז ורונר

פרק 5: חרפושיות, סקראביד וחותרם 30
 אוחמד קיל

פרק 6: חרוזים 36
 הגר בן בסט

פרק 7: חפצי מתכת 44
 עוז ורונר

פרק 8: דיון ומסקנות 47

פרק 9: שרידים הקשורים בהפקת יין, אוכל ושמן (שלב 2) 52
 קון הרייט

פרק 10: המחצבה (שלב 3) 54
 קון הרייט

פרק 11: שרידים מאוחרים למחצבה (שלב 4) 65
 קון הרייט

תוכניות המחצבה 66

חלק 2

חפירות בחורבת בוך – 2007: שרידים חקלאיים
 ואחרים מהתקופה הביזנטית-אסלאמית הקדומה 83
 יהודה גוברין

הממצאים 94
 אחיה כהן-תבור

חפירות ברמת בית שמש ג' – 2011: מבנה מהתקופות
 הרומית והביזנטית 99
 יצחק מרמלשטיין

חפירות בחורבת מרמיתא (מחצבה הרטוב) – 2008:
 שרידים מהתקופות הרומית והביזנטית 104
 יהודה גוברין ותמר שבי

חפירות בנען (מזרח) – 2009: אמת המים קנאת בנת
 אל-כאפר מתקופת האסלאמית הקדומה 108
 אלי כהן-ששון

חפירות ברמלה (מחלף ביאליק) – 2010:
 קברים מהתקופה האסלאמית הקדומה 120
 ניסים גולדינג-מאיר

שרידים אנתרופולוגיים מחפירות ההצלה
 ברמלה (מחלף ביאליק) 123
 ורד אשד

חפירות ברמלה (צומת תעבורה) – 2011:
 קברים ושרידים אחרים מהתקופה האסלאמית הקדומה 131
 קון הרייט

חפירות בצריפין – 2008: שרידי בתי מגורים ומתקני
 תעשייה מהתקופה האסלאמית הקדומה 140
 יהודה גוברין

הממצאים 147
 אחיה כהן-תבור

חפירות באזור – 2000: שרידים מתקופות הברונזה
 הקדומה, הממלוכית והעות'מאנית 155
 יהודה גוברין

מקטרות חרס 160
 אנה דה וינסנט

הממצאים מתקופת הברונזה הקדומה 165
 קון הרייט

חפירות בצור יצחק – 2010: שני קברים
 מהתקופה הביזנטית 172
 אייל פריימן ויהודה גוברין

הממצאים 175
 שולמית חדד

סיכומים באנגלית של החלק העברי 182

חפירות בקיבוץ אייל – 2012

מחצבות, קירות ומערה מהתקופה העות'מאנית

גדעון סולימני

החפירה (רשיון B-386/2012) נערכה במימון חברת הריבוע הכחול ובראשותו של גדעון סולימני מטעם חברת י.ג. ארכיאולוגיה חוזית בע"מ ובחסות המכון למקרא ולעתיקות ע"ש נלסון גליק בע"מ. מדידות וצילומים נעשו על ידי סרגי אלון.

איור 2. מפת איתור.

שטח A

נחשפה מחצבת אבן עתיקה (לוקוס 100; 3.5×3.5 מ'; איורים 1 ו-3), שבה ניכרים תשלילי האבנים שנחצבו ותעלות חציבה בקרקעית הסלע. המחצבה נמצאה מכוסה במילוי אדמה מודרני, ללא ממצא.

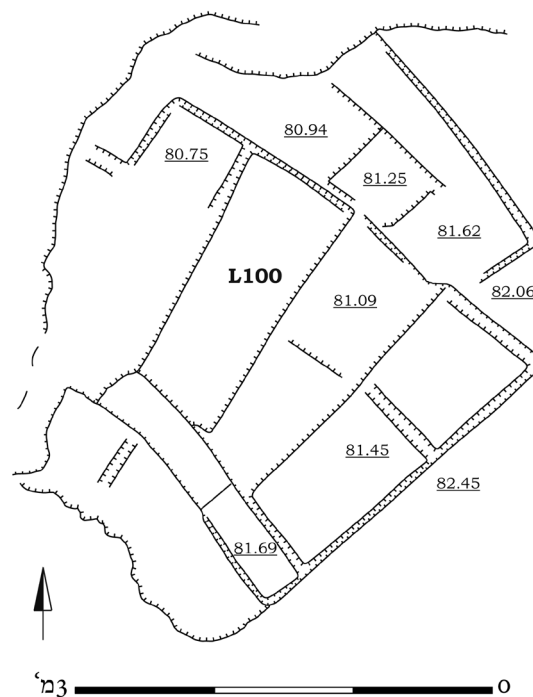

איור 3. שטח A, מבט למזרח.

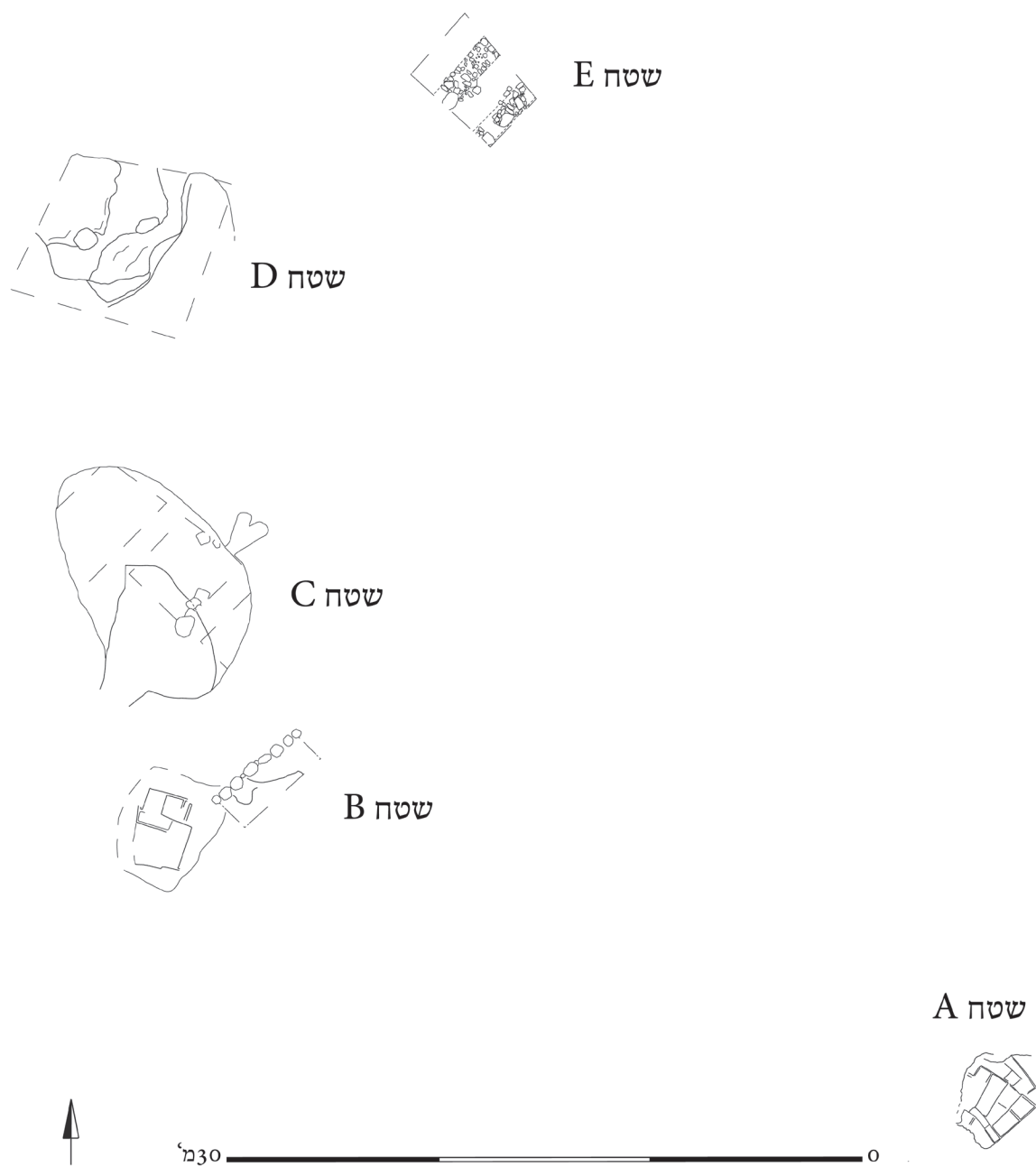
מבוא

בחודש מרץ 2012 נערכה חפירת הצלה מדרום לקיבוץ אייל (נ"צ רי"ח 380-360/679280-198240; איורים 2 ו-4). על גבעה (80 מ' מעפה"י) נחפרו חמישה שטחי חפירה (E-A), ונחשפו בהם מחצבות אבן עתיקות, קירות טרסה, גדרות ומערת מגורים מן התקופה העות'מאנית.

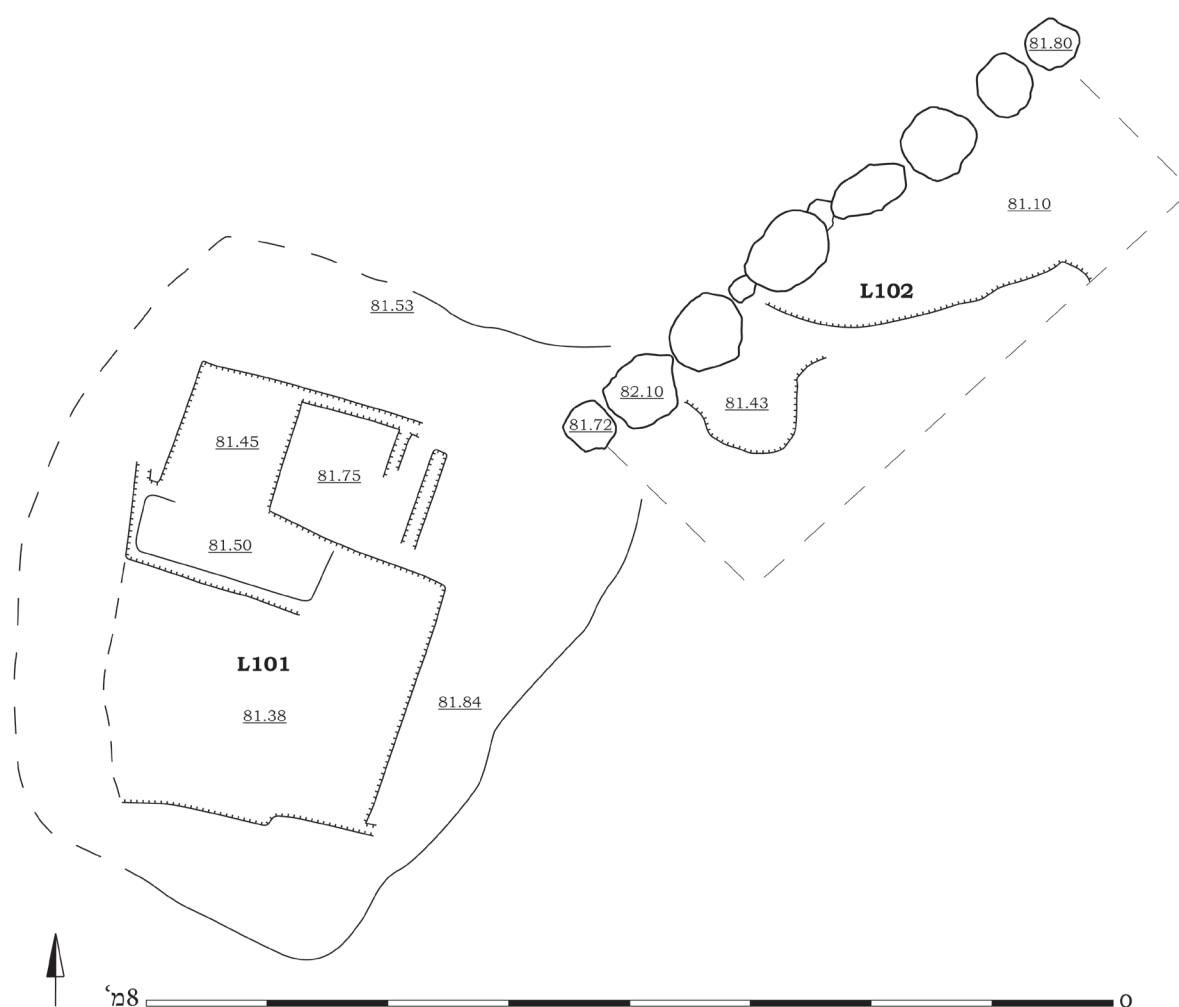
החפירה

איור 1. שטח A.

איור 4. תוכנית כללית של האתר.

איור 5. שטח B.

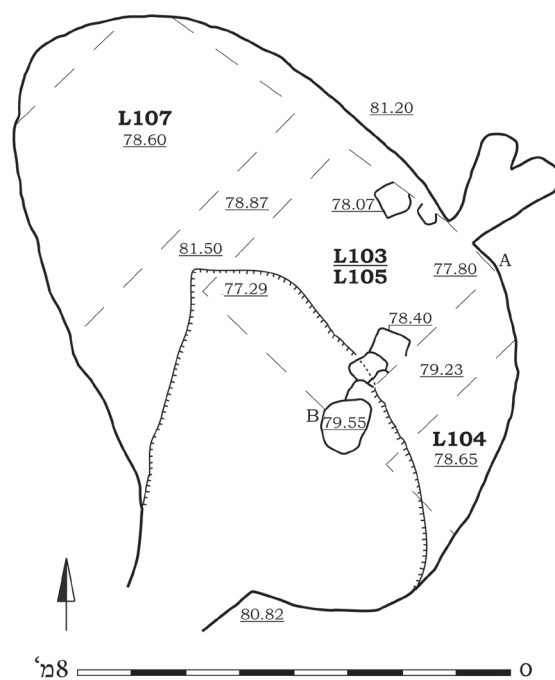
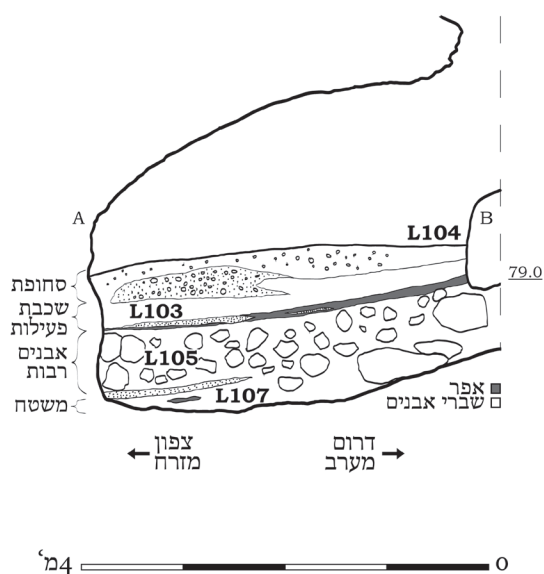

איור 6. שטח B, מבט למזרח.

שטח B

נחשפו מחצבה וקיר טרסה (איורים 5 ו-6). בקרקעית המחצבה (לוקוס 101; כ-3 × 3 מ') ניכרים תשלילי האבנים שנחצבו ותעלות חציבה. המחצבה נמצאה מכוסה באדמת סחף מודרנית ללא ממצא. קיר הטרסה (לוקוס 102) נחפר לאורך 4 מ'. הקיר בנוי משורה יחידה של אבני גוויל גדולות לגובה נדבך אחד. מצדו הדרומי של הקיר נמצא מילוי של אדמה חומה מעורבת באבנים קטנות, ללא ממצא. הקיר נמשך מעל המחצבה ומאוחר לה.

חתך (A-B)

איור 7. שטח C: תוכנית וחתך של המערה.

איור 9. מבט כללי של הטבון בשטח C.

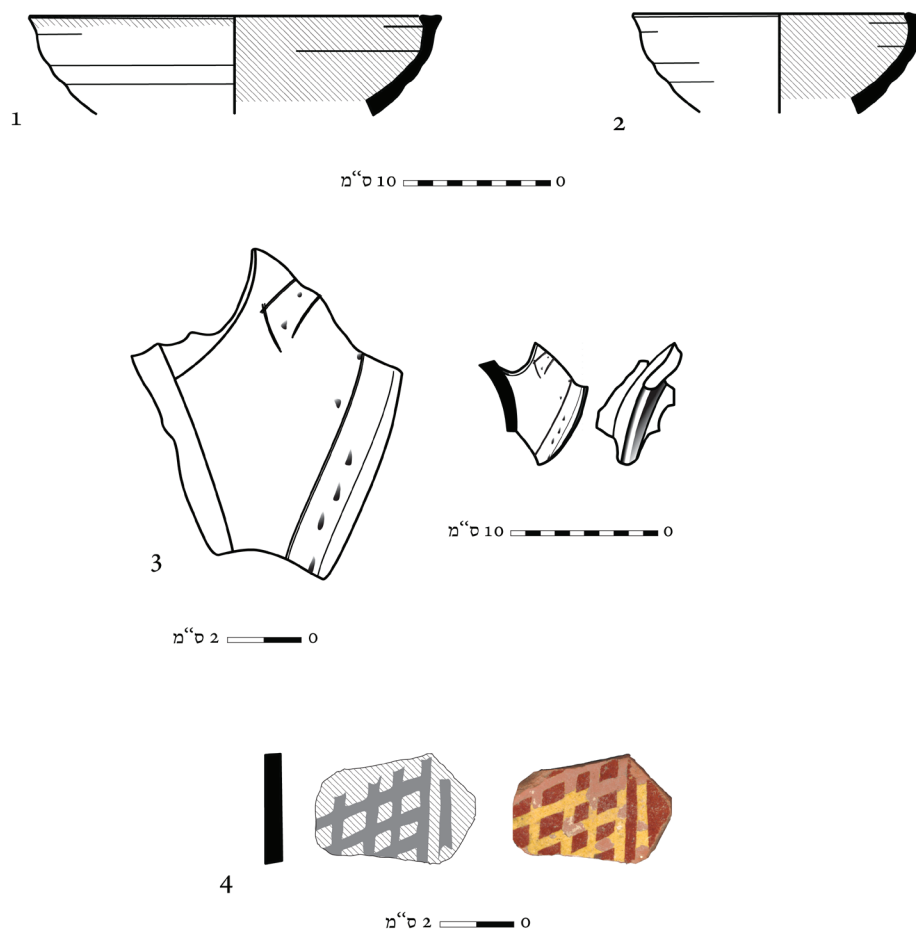

איור 8. שטח C, מבט כללי לצפון-מזרח, חתך החפירה ותקרה ממוטטת.

אבנים גדולות ובנוניות (לוקוסים 107), שנועד לפלס את פני הסלע של המערה לקראת התקנתה. בתוך רובד האבנים נמצא מעין מפלס אפר (לוקוס 105), ככל הנראה שריד של מפלס חיים מוקדם יותר שגם בו הייתה פעילות של שריפה ובישול. ממצא כלי החרס משני מפלסי החיים (איור 10) כלל קערות מזוגגות בצבע ירוק (מס' 1, 2), ידית קנקן (מס' 3) ושבר מזוגג חום כהה עם פסים בצבע צהוב (מס' 4), שזמנם התקופה העות'מאנית. נראה כי המערה הייתה בשימוש עונתי של רועים וחקלאים בתקופה זו.

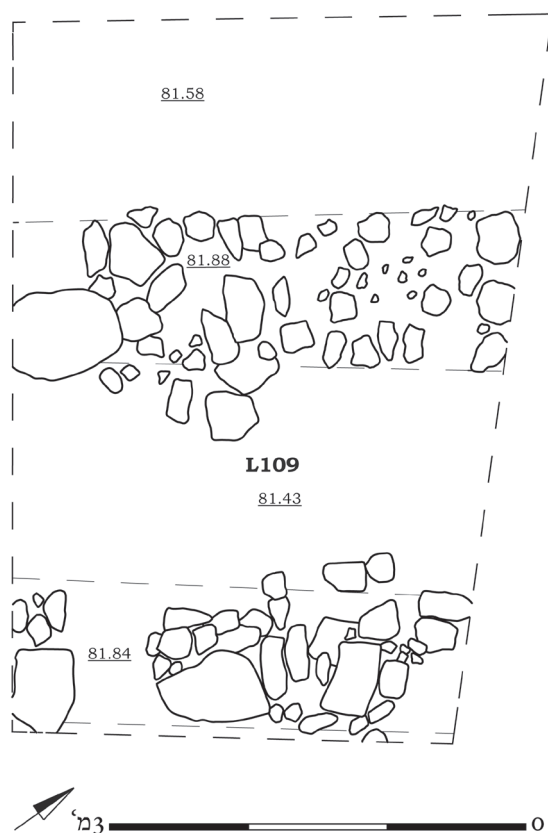
שטח C

נוקתה מערה טבעית גדולה בעלת תוכנית לא רגולרית (לוקוסים 103-105, 107; כ-15 מ' אורך, כ-6 מ' רוחב; איורים 9-7), שתקרתה התמוטטה במרכז ולצד הדופן המערבית. נפתחו שלושה ריבועי חפירה. בריבוע המרכזי נחשפה מתחת לשכבה של אדמת סחף (לוקוס 104) רצפת עפר מכוסה באפר (לוקוס 103), שמקורו בטבון (0.8 מ' קוטר) שהוקם על הרצפה. הרצפה הותקנה על מילוי של

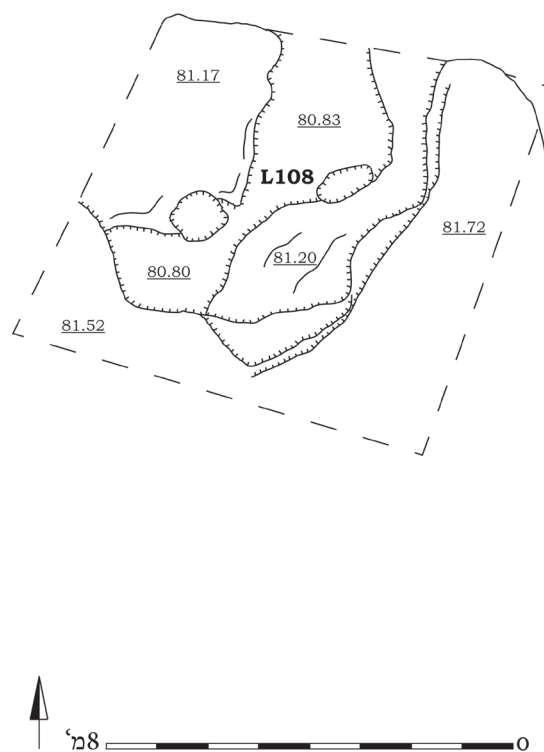

איור 10. כלי חרס משטח C.

מס'	הכלי	לוקוס	מס' רישום	תיאור
1	קערה	103	–	זיגוג בצבע ירוק
2	קערה	103	1003	זיגוג בצבע ירוק
3	קנקן	105	1005	ידית
4	?	105	1005	זיגוג חום כהה עם פסים בצבע צהוב

איור 13. שטח E.

איור 11. שטח D.

איור 14. שטח E, מבט לצפון-מזרח.

איור 12. שטח D, מבט לצפון-מערב.

שטח E

נפתח ריבוע חפירה (לוקוס 109; 4×4 מ'; איורים 13 ו-14), שבו נחשפו שני קירות (0.8 מ' רוחב) מקבילים, המושתתים על הסלע. הקירות בנויים מאבני גויל בנוניות וגדולות שהשתמרו לגובה נדבך אחד. נראה כי הקירות שימשו כגדרות לציון חלוקת שטחים, ונבנו על ידי הכפריים במהלך מאה השנים האחרונות.

שטח D

נחפר מחשוף סלע טבעי (לוקוס 108; 5×5 מ'; איורים 11 ו-12). התברר כי המחשוף נוצר מהתמוטטות תקרת סלע. המחשוף נמצא מכוסה באדמת סחף ללא ממצא.

סיכום

השרידים שנתגלו בשטחים השונים הם כולם עדות לפעילות חוץ ישובית: מחצבות אבן, קירות טרסה, גדרות ומערת מגורים עונתית ששימשה רועים. אפשר היה לתארך רק את מפלסי החיים במערה, ושניהם מעידים על השימוש בה בתקופה העות'מאנית.